

Tagasivaade konverentsile „Emakeelne Eesti, emakeelne Euroopa III”

Tiina Paet

eesti keele instituudi vanemkeelekorraldaja

22.–24. aprillil toimus Ferdinand Johann Wiedemannile pühendatud rahvusvaheline konverents „Emakeelne Eesti, emakeelne Euroopa”, mis kandis järjekorranumbrit kolm. Eelmised konverentsid toimusid aastatel 2008 ja 2013 ning vahepealsetel aastatel on Väike-Maarjas peetud Wiedemanni keeleauhinna päeva. Johtuvalt Eesti vabariigi 100. aastapäevast oli seekordne konverents varasematest oluliselt mahukam ja suurejoonelisem.

Konverents toimus Väike-Maarjas ja Rakveres. Esimesel päeval, 22. aprillil avati Väike-Maarjas suure pidulikkusega Georg Lurichi mälestussammas. Nagu igal aastal, nii istutas ka sel aastal Wiedemanni keeleauhinna laureaat omanimelise tamme Väike-Maarja keeletammikusse. Tänavune laureaat, Tartu ülikooli emeriitdotsent Reet Kasik pidas tamme juures ka lühikese kõne. Pärast seda jätkus päev Väike-Maarja seltsimajas, kus ettekanded pidasid spordiajakirjanik Paavo Kivine ja Lurichi fondi halduskogu liige Raul Rebane. Rahvusvahelise keelekonverentsi avapäeva ettekanded pidasid Reet Kasik ja Tallinnas asuva Emili kooli direktor Indrek Lillemägi.

Reet Kasiku ettekanne „Emakeele väärtusest” kõneles nüüdiseesti keele uuematest muutumissuundadest. „Keelemuutused võivad meile meeldida või mitte meeldida, aga need on loomulikud ja aja jooksul me harjume nendega. Ükski muutus ei ole keele püsimisele ohtlik,” nentis laureaat. Ettekande teises pooles rääkis Kasik üleilmastumisega kaasnevatest ohtudest, mis mõjutavad meie suhtumist emakeelde.

Indrek Lillemägi vaatles oma ettekandes „Keelejõud ja koolivaim” Wiedemanni, Lurichi ja teiste suurkujude rolli hariduses, keskendudes sellele, kuidas lood suurkujudest kujundavad uskumusi ja hoiakuid ning

mil määral peegeldab hariduskeel õppimisele seatud sihte; mis on õpetaja keelejõud ning mida räägib hariduskeel koolivaimust.

23. aprillil jätkus konverents Rakvere reaalgümnaasiumis alapealkirja all „Eesti Vabariik 100”. Avakõne pidasid haridus- ja teadusminister Mailis Reps ning Rakvere linnapea Marko Torm, videotervitusega esines Euroopa Parlamendi liige Urmas Paet. Plenaarettekanded keskendusid sajandile eesti keelehariduses ja keelekorralduses. Eesti keele instituudi direktor Tõnu Tender vaatles ühisettekandes „Eesti keelehariduse sajandist” (koos Urve Läänemetsa ja Kadri Koreinikuga) Eesti keelehariduspoliitikat alates 19. sajandist, mil Jakob Hurt pani aluse meie keelehariduse ideoloogiale. Peeter Päll koondas pealkirja „Eesti kirjakeele korraldamise sajand” alla ettekande sellest, millised on olnud möödunud sajandi jooksul 1) keelekorralduse ja riigi suhted, 2) keelekorralduse ja ühiskonna suhted ning 3) keelekorralduse ja „keeleideaali” vahekord.

Konverentsi töö jätkus kolmes paralleelses sektsioonis. Sektsioonis pealkirjaga „Eesti keele varasalvest” sai kuulda Helle Metslangi, Reet Kasiku ja vanalinna hariduskollegiumi õpetaja Helena Uleksini ettekandeid. Sektsioonis „Keelte õppimisest ja õpetamisest” pidasid ettekanded Birute Klaas-Lang, Daniele Monticelli ja Mare Kitsnik. Kolmanda sektsiooni „Noored eesti keelest” sisustasid gümnaasistide (Kirke Tobreluts, Keneli Pohlak, Krislin Mägi) ettekanded.

Päeva teise poole plenaarettekanded pidasid Cornelius Hasselblatt ja Anna Verschik. Esimene neist käsitles suundumusi eesti kirjanduse välisretseptisioonis peamiselt viimastel aastakümnetel ja seda, missuguste meetmetega püüavad eesti autorid, kirjastajad ja institutsioonid väljaspool Eestit tähelepanu äratada. Teine plenaarettekand „Mitmekeelsus, keelekontaktid ja keeleline teadlikkus” rääkis keelelisest teadlikkusest kui mitmekeelsuse ja keelekontaktide lahutamatu osast.

Plenaarettekannetele järgnenud sektsioonid kandsid pealkirju „Keel ja kirjandus”, „Tõlk ja tõlkija” ning „Keel kasutuses”. Esimeses neist vaeti keele suhteid kirjandusega Rogier Bloklandi ettekandes „Mis teeb vähemkõneldud keeled väärtuslikuks?”, Loomingu peatoimetaja Janika Kronbergi ettekandes „Karl Ristikivi sõnum Sitsiilia poisile” ning kirjaniku ja tõlkija Kirke Kangro ettekandes „Kauged medalid ehk Kellele luuakse eestikeelset kirjandust”. Tõlkimisele keskenduvast sektsioonist rääkis Heiki Pisuke teemal „Euroopa Liidu tõlkepraktikast”, Kadri Muischnek pidas ettekande

„Kas tõlkemasin lahendab meie mured?” ja tõlkija Guntars Godiņš „Eesti luule tõlkimise spetsiifika“. Kolmandas sektsioonis sai kuulda järgmisi ettekandeid: Kristiina Rossi „Keeled ja identiteet”, Martin Ehala „Eesti keele maine ja mida selle kujundamiseks teha annab” ning Delfi peatoimetaja Urmo Soonvaldi „Keel kui ajakirjaniku tööriist”.

Õhtupoolikul peetud arutelu „Eesti keele rollist praegu ja tulevikus” juhtis ERRi ajakirjanik Margit Kilumets ja tihedale päevale panid väärika punkti teatrietendus „Kas siis selle maa keel?” (teksti autor Jüri Valge, lavastuse autorid Anu Lamp ja Christopher Rajaveer) ning haridus- ja teadusministeeriumi, Rakvere linnavalitsuse ja eesti keele instituudi vastuvõtt.

Kolmandat konverentsipäeva pealkirjaga „Eesti keele tulevikust: eesti keele staatus ja maine” alustas Karl Pajusalu plenaarettekanne „Uuenev eesti keel: mida on õppida saja aasta kogemusest”, mille kokkuvõttes tõdeti, et **eelmise sajandi kogemust arvestades on ilmselt lähenemas järjekordne järsemate keelemuutuste aeg. Selle taganttõukajaks võib saada keele uut tüüpi kasutusvõimaluste tulek argiellu – mis loodetavasti mitte ainult ei muuda keelt, vaid annab sellele ka elujõudu.**

Konverents jätkus õiguskantsler Ülle Madise ettekandega „Jurist, ametnik ja ilus eesti keel”, misjärel rääkis haridus- ja teadusministeeriumi keeleosakonna nõunik Kadri Sõrmus teemal „Keel loob väärtust”. Konverentsi viimane ettekanne oli veel kaugemale tulevikku vaatav, selle pidas Liisi Piits teemal „Kõnesünteesi olevikust ja tulevikust. Kui vaikides lugemise aeg saab jälle läbi”. Ürituse lõpetas arutelu „Eesti keele mainekujundusest” Raul Rebase juhtimisel.

Konverentsi korraldasid ja toetasid haridus- ja teadusministeerium, eesti keele instituut, emakeele selts, Väike-Maarja vallavalitsus, Rakvere linnavalitsus ja Euroopa Parlamendi ALDE fraktsioon. Konverents on täies mahus järelvaadatav eesti keele instituudi Facebooki lehel ja Youtube’is. Konverentsi ettekannete põhjal valmib Keele ja Kirjanduse erinumber 2019 1/2.